

Knihovnicko-informační zpravodaj U Nás

Vyšlo: 22. 9. 2016

Číslo: Ročník 26 (2016), Číslo 3

Sekce: Zaujalo nás

Název článku: Knihovny a knihovníci v nástrahách digitálního věku aneb S odpovídajícím vzděláním to jde lépe

Autor: Eva Svobodová

Zdroj: <http://www.svkhk.cz/Pro-knihovny/Zpravodaj-U-nas/Clanek.aspx?id=20160314>

Knihovny a knihovníci v nástrahách digitálního věku aneb S odpovídajícím vzděláním to jde lépe

Eva Svobodová

V4 je zjednodušené označení pro Visegrádskou skupinu, alianci čtyř zemí střední Evropy: Česka, Maďarska, Polska a Slovenska. Deset dní před zánikem Varšavské smlouvy, 15. 2. 1991, se sešli čelní představitelé uvedených zemí ve Visegrádu, aby podepsali deklaraci blízké spolupráce tehdy ještě tří evropských zemí (V3) na jejich cestě k evropské integraci. Za vzor si vzali setkání tří králů (Karla I. Roberta, Jana Lucemburského a Kazimíra III. Velikého) v maďarském městě Visegrád v roce 1335, kteří se zde dohodli na těsné spolupráci v politických a obchodních otázkách a na věčném přátelství. V souvislosti s rozdělením Československa se označení změnilo na V4. Po roce 1992 byla činnost této skupiny utlumena, obnovila se až v roce 1998. Spolupráce funguje na principu pravidelných setkání představitelů (prezidentů, premiérů, ministrů atd.) zúčastněných zemí. V předsednictví se státy každoročně střídají.

Jednou z aktivit bylo založení Mezinárodního visegrádského fondu ve Štítně 9. 6. 2000. Fond finančně podporuje projekty v kultuře, vědě a výzkumu, ve vzdělávání a v oblasti turismu a přeshraniční spolupráce. Jeho rozpočet je tvořen stejně vysokými příspěvky všech čtyř členských zemí a vykazuje dlouhodobě rostoucí přebytek.

Na 13. zasedání ministrů kultury V4 v dubnu 2005 v Banské Bystrici byl schválen projekt diskusních fór knihovníků (s periodicitou 1x za 2 roky) s tím, že jednotlivé země se budou v jejich organizaci střídát. První konference na téma „Knihovny ve znalostní společnosti“ se uskutečnila 11.-13. 5. 2006 ve Státní vědecké knihovně v Banské Bystrici. Účastníky byli i knihovníci z Bulharska, Ruska, Ukrajiny a Německa (proto se vžilo označení V4+). Druhé kolokvium proběhlo v Moravské zemské knihovně v Brně 6.-8. 6. 2008 na téma „Digitalizace - cesta k ochraně a zpřístupnění dokumentů“. Zde se navíc zúčastnili knihovníci z Lotyšska, Rakouska, Rumunska a Německa. Třetí kolokvium se konalo 13.-14. 10. 2011 ve Varšavě formou workshopu zástupců národních knihoven zemí V4. Čtvrté kolokvium pořádala Národní Széchényiho knihovna v Budapešti 25.-26. 11. 2013 na téma „Zpřístupňování digitálního obsahu: masová digitalizace, povinný výtisk elektronických publikací, otázka autorského práva - zkušenosti národních knihoven“.[1] Páté kolokvium s názvem „Knihovny v zemích V4+ a perspektivy jejich dalšího rozvoje do roku 2020“ se konalo 8.-9. 6. 2015 v Bratislavě. Konference se zabývala strategiemi rozvoje knihoven, informačními technologiemi v knihovnách a digitalizací. Část programu byla věnována vzdělávání knihovníků a knihovnické kvalifikaci. Odeznělo i několik příspěvků na téma knihovnických spolků. Tentokrát přijeli navíc přednášející z Rumunska, Srbska, Chorvatska, Ruska a Rakouska.

Šesté kolokvium knihovnicko-informačních expertů zemí V4+ s názvem „Knihovny zemí V4 v nástrahách digitálního věku“ se uskutečnilo 31. 5. - 1. 6. 2016 v Brně a bylo finančně podpořeno Mezinárodním visegrádským fondem. I letos se účastnili hosté a přednášející z dalších evropských zemí, konkrétně ze Švédska, Finska a Chorvatska. Digitalizaci a práci s elektronickými dokumenty byla věnována většina přednášek konference. Další podstatnou částí programu bylo celoživotní vzdělávání knihovníků. Jednou z nástrah, které musí knihovníci překonat, je nejen rychlý rozvoj informačních technologií, ale především s tím související turbulentní tempo rozvoje knihovnického oboru.

Jak bylo z přednášek patrné, knihovníci ze zúčastněných zemí si uvědomují, že vystudováním knihovnictví vzdělávání knihovníků nekončí, a proto připravují a realizují koncepce celoživotního vzdělávání ve svých zemích. Ne vždy se daří zajistit pro knihovny knihovnické odborníky, připravují tedy i systémy rekvalifikací. „Díky současným platovým výměrům je obtížné nalézt kvalifikovaného specialistu a udržet jej v knihovně. Z tohoto důvodu musí ředitelé knihoven vynakládat značné úsilí (a finance - pozn. aut.) při vzdělávání a školení zaměstnanců, kteří nemají formální vzdělávání v oboru knižních věd.“[2]

Jedním z příspěvků na toto téma byla přednáška Mgr. Z. Houškové.[3] Věnovala se opakovaným průzkumům vzdělanostní, věkové a platové situace v České republice od roku 1999 do současnosti. K pozitivním trendům patří mírný pokles feminizace a růst vysokoškolského vzdělání pracovníků knihoven, jejich dlouhodobá profesní stabilita, zlepšující se počítačová gramotnost a jazykové kompetence. Méně příznivými jevy jsou stárnutí knihovnického personálu (největší procento knihovníků patří do věkové kategorie 41-60 let) a vysoké procento (49 %) pracovníků na knihovnických pozicích bez oborového vzdělání. Připočteme-li nedobrou platovou situaci, kdy je většina knihovníků o 19 % pod celostátním průměrem v ČR, a nedostatečnou motivaci a podporu vzdělávání ze strany zřizovatelů knihoven, vyjde nám již několikrát zmiňovaná definice českého knihovníka: podprůměrně finančně ohodnocená, středoškolsky vzdělaná žena vyššího středního a staršího věku, často s jiným než oborovým vzděláním. Připravovaná koncepce celoživotního vzdělávání českých knihovníků zahrnuje jak oblast formálního, tak celoživotního vzdělávání. Byly stanoveny základní úkoly: koncipovat oborový systém vzdělávání s důrazem na profesní kompetence, v rámci knihoven vybudovat vzdělávací centra s odpovídajícím technologickým a personálním zajištěním, konstruovat systém akreditací, podporovat oborový e-learning, usilovat o systémové změny v platové oblasti a hledat cesty k motivaci mladých lidí pro práci v knihovnictví. Koncepce se začala připravovat v roce 2012 a Ústřední knihovnické radě byla předložena v prosinci 2015. Od začátku roku 2016 probíhá na toto téma velká odborná diskuse. Kontroverzním bodem se stal požadavek na povinné oborové kvalifikace pracovníků na všech odborných knihovnických pozicích. Zejména ředitelé krajských knihoven považují tento požadavek za nerealizovatelný, byť má být splněn v horizontu 15 let. Důvodem je právě velké procento zaměstnanců bez knihovnického vzdělání a z toho plynoucí časová a finanční náročnost na rekvalifikační kurzy. Podle mne se nabízí další otázka: Je skutečně potřeba na všechny knihovnické pozice přijímat pouze uchazeče s knihovnickou kvalifikací? Nebylo by lepší pro některé (např. věcný katalogizátor nebo správce digitální knihovny atd.) stanovit alespoň jednu alternativní kvalifikaci? A co v malých knihovnách? Tam nepotřebujeme specialistu na katalogizaci nebo akvizici, ale především univerzální knihovnici / univerzálního knihovníka. Úplná rekvalifikace sestavená z jednotlivých dílčích rekvalifikací podle typových pozic by jim zabrala veškerý pracovní čas nejméně na dva roky. A kdo bude půjčovat knihy, když se budou vzdělávat v krajském vzdělávacím centru a jsou v knihovně sami? Možná by stálo za to vytvořit ještě jeden typ rekvalifikace, a to „knihovník v malé knihovně“ - takový sofistikovanější základní knihovnický kurz. Diskuse na téma celoživotního vzdělávání by měla být zakončena dvoudenním workshopem v třetím říjnovém týdnu tohoto roku.

V úvodním projevu zmíněné konference zemí V4+ prof. T. Kubíček uvedl, že bude „hledání možností a podob knihovnické práce“.[4] Ano, kolokvium knihovníků ze států V4+ nastolilo problémy a otevřelo otázky. Můžeme se poučit od kolegů z jiných zemí, protože se potýkáme s podobnými problémy, ale vyřešit si je už musíme sami, jak v oblasti digitalizace, tak v oblasti celoživotního vzdělávání a personální práce v knihovnách. Nebojme se říci své názory, připomínkovat koncepční materiály, jde o naši profesní budoucnost!

[1] LAUKOVÁ, Olga. 5. Kolokvium knižnično-informačních expertů krajín V4+. In: *Knižnice v krajinách V4+ a perspektívy ich ďalšieho rozvoja do roku 2020: zborník príspevkov z 5. Kolokvia knižnično-informačních expertů krajín V4+, ktoré sa konalo 8.-9. júna 2015 v Bratislave*. Banská Bystrica: Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici, 2015, s. 8-9. ISBN 978-80-89388-61-5.

[2] LAUKOVÁ, Olga a Blanka SNOPOKOVÁ. Vzdělávání knihovníků a informačních specialistů vs. trendy, požadavky a potřeby moderní knihovny. In: *Libraries V4 in the Decoy of Digital Age: proceedings of the 6th Colloquium of library and information experts of the V4+ countries held from 31st May - 1st June 2016 in Brno = Knihovny zemí V4 v nástrahách digitálního věku: sborník příspěvků ze 6. kolokvia knihovnicko-informačních expertů zemí V4+ konaného 31. května - 1. června 2016 v Brně*. Brno: The Moravian Library in Brno, 2016, s. 432. ISBN 978-80-7051-216-6.

[3] HOUSKOVÁ, Zlata. Celoživotní vzdělávání knihovníků v ČR – nová etapa? In: *Libraries V4 in the Decoy of Digital Age: proceedings of the 6th Colloquium of library and information experts of the V4+ countries held from 31st May - 1st June 2016 in Brno = Knihovny zemí V4 v nástrahách digitálního věku: sborník příspěvků ze 6. kolokvia knihovnicko-informačních expertů zemí V4+ konaného 31. května - 1. června 2016 v Brně*. Brno: The Moravian Library in Brno, 2016, s. 446-453. ISBN 978-80-7051-216-6.

[4] KUBÍČEK, Tomáš. Konference knihoven zemí V4 v nástrahách digitálního věku. In: *Libraries V4 in the Decoy of Digital Age: proceedings of the 6th Colloquium of library and information experts of the V4+ countries held from 31st May - 1st June 2016 in Brno = Knihovny zemí V4 v nástrahách digitálního věku: sborník příspěvků ze 6. kolokvia knihovnicko-informačních expertů zemí V4+ konaného 31. května - 1. června 2016 v Brně*. Brno: The Moravian Library in Brno, 2016, s. 10. ISBN 978-80-7051-216-6.

Další doporučená literatura:

Články:

Kaňka, Jan. Kolokvium knihovnicko-informačních pracovníků zemí Visegrádské skupiny V4+. *Čtenář* [online]. 2008, roč. 60, č. 10, s. 316-319 [cit. 2016-07-15]. ISSN 0011-2321. Dostupné také z:

<http://ctenar.svkkf.cz/clanky/2008-roc-60/10-2008/kolokvium-knihovnicko-informacnich-pracovniku-zemi-visegradske-skupiny-v4-45-250.htm>

Svobodová, Eva. Mezinárodní setkání knihovníků v Banské Bystrici. *Čtenář* [online]. 2006, roč. 58, č. 9, s. 293 [cit. 2016-07-15]. ISSN 0011-2321. Dostupné také z: http://ctenar.svkkf.cz/files/pdf_2006/c0906.pdf

ŠINCLOVÁ, Soňa. Konference Knihovny zemí V4+ v nástrahách digitálního věku. *Duha* [online]. 2016, roč. 30, č. 2, s. 26-28 [cit. 2016-07-15]. ISSN 0862-1985. Dostupné také z: <https://duha.mzk.cz/clanky/konference-knihovny-zemi-v4-v-nastrahach-digitalniho-veku>

Žabička, Petr. 2. kolokvium knihovních a informačních pracovníků zemí V4+, Brno, 2008. *Ikaros* [online]. 2008, roč. 12, č. 10 [cit. 2016-07-15]. ISSN 1212-5075. Dostupné z: <http://www.ikaros.cz/node/5013>.

Žáčiková, Lýdia. 1. kolokvium knižnično-informačných pracovníkov krajín Višegrádskej skupiny a Bulharska, Ruska, Ukrajiny a Nemecka: „Knižnice v znalostnej spoločnosti“. *Ikaros* [online]. 2006, roč. 10, č. 6 [cit. 2016-07-15]. ISSN 1212-5075. Dostupné z: <http://www.ikaros.cz/node/3381>.

Sborníky:

MARRETOVÁ, Katarína a Erik POTOCKÝ (ed.). *1st Colloquium of Library Information Employees of the V4+ Countries, State Science Library, Banská Bystrica, Slovakia, 11 - 13 May 2006 : Libraries in the Knowledge Society*. Banská Bystrica: State Scientific Library, 2006. ISBN 80-85169-84-3.

SHEJBALOVÁ, Michaela (ed.). *Digitalization - the Path to Protection and Access to Documents: 2nd Colloquium of Library Information Employees of the V4+ Countries = Digitalizace - cesta k ochraně a zpřístupnění dokumentů: 2. kolokvium knihovnicko-informačních pracovníků zemí V4+ Brno: 6-8 July 2008: [sborník příspěvků]*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2008. ISBN 978-80-7051-178-7.

ŽABIČKA, Petr (ed.). *Sborník z 2. kolokvia knihovních a informačních pracovníků zemí V4+: videozáznamy, prezentace, a texty*. V Brně: Moravská zemská knihovna, 2008. ISBN 978-80-7051-180-0.

Knižnice v krajinách V4+ a perspektívy ich ďalšieho rozvoja do roku 2020: zborník príspevkov z 5. Kolokvia knižnično-informačných expertov krajín V4+, ktoré sa konalo 8.-9. júna 2015 v Bratislave : Libraries in V4+ countries and perspectives of their further development towards 2020: proceedings of the 5th Colloquium of Library and Information Experts of the V4+ Countries, held on June 8-9, 2015 in Bratislava. Banská Bystrica: Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici, 2015. ISBN 978-80-89388-61-5.

Libraries V4 in the Decoy of Digital Age: proceedings of the 6th Colloquium of library and information experts of the V4+ countries held from 31st May - 1st June 2016 in Brno = Knihovny zemí V4 v nástrahách digitálního věku: sborník příspěvků ze 6. kolokvia knihovnicko-informačních expertů zemí V4+ konaného 31. května - 1. června 2016 v Brně. Brno: The Moravian Library in Brno, 2016. ISBN 978-80-7051-216-6.

Kontakt na autorku: eva.svobodova@svkhk.cz